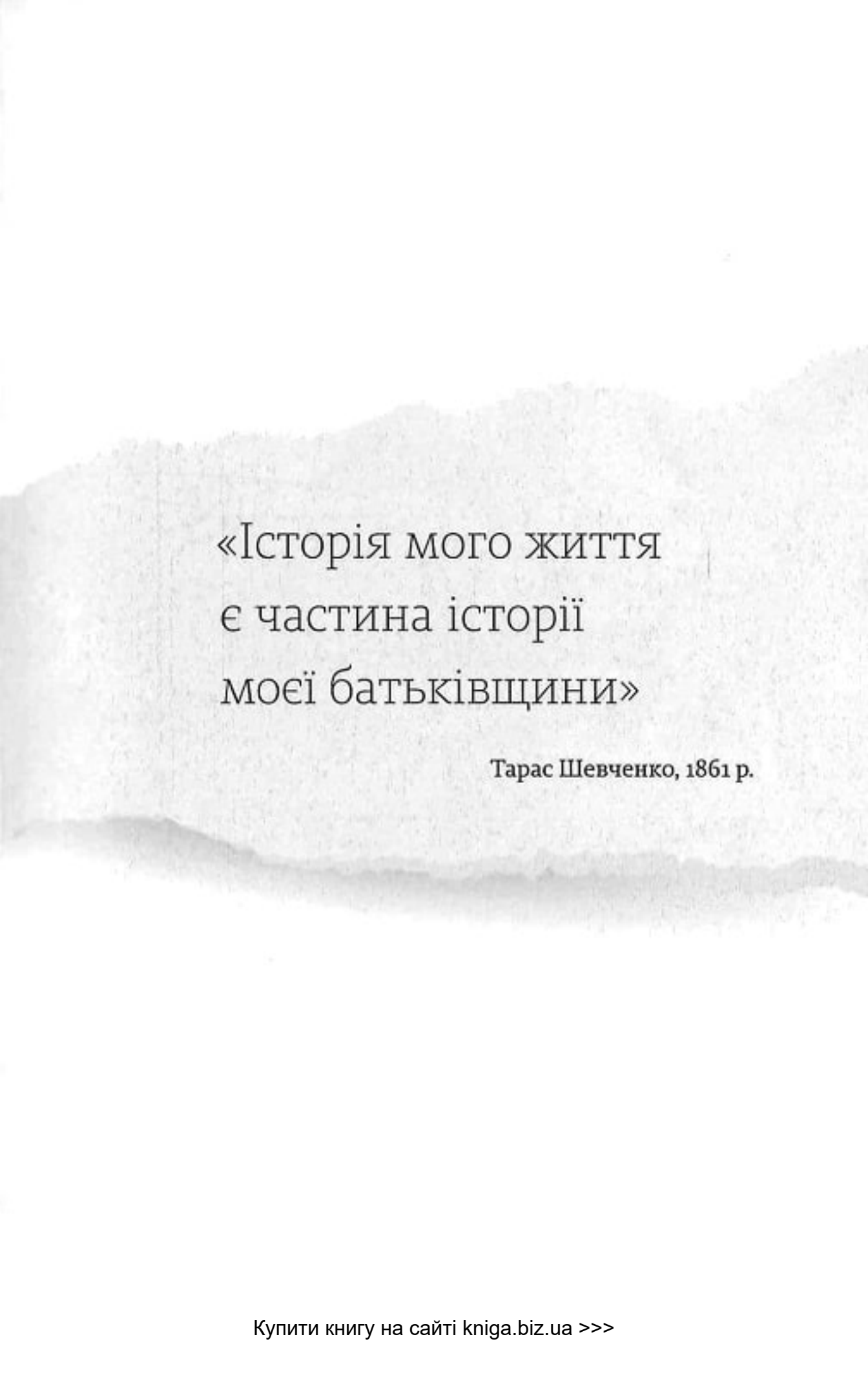

Зміст

Замість передмови: Жінка з валізкою	9
Історія перша – тридцятилітня	49
→ Майдан-2014, або Програний блицкриг	51
→ З історії Холодної війни, яка ніколи не припинялась	81
→ «Чудо над Дніпром»	111
Історія друга – тристалитня, в передчутті завершення	123
Слово подяки	161

«Історія мого життя
є частина історії
моєї батьківщини»

Тарас Шевченко, 1861 р.

**Замість
передмови:
Жінка
з валізкою**

Це була перша моя поїздка на закордонну книжкову презентацію від 2020 року.

Перша — після двох років локдаунів, ковідів (я зуміла перехворіти і на Дельту, й на Омікрон!), скасованих книжкових ярмарків, незліченних виснажливих бесід з екранними пікселями замість живих людей та новоявленого — вкрай незвичного в країні, що пережила за 30 літ три Майдани! — страху перед всяким людським скупченням. Здавалось неймовірним, що все це скінчилося, книжковий ринок повертається до давнього життя. А я вже була готова змиритися з тим, що це назавжди.

Треба було радіти. Але радіти чомусь не виходило. Пакуючи вранці 23 лютого валізку (маленьку, на три дні ж усього, та й зовсім поруч, із Києва до Варшави година лету, однаково що на сусідню вулицю перескочити: два публічні виступи — це дві сукні, дві переміни білизни

й несесер із косметикою), — переливаючи свої гелі й тоніки в маленькі дорожні слоїчки та відламуючи від негабаритних пластинок по парочці вітамінів і контактних лінз, щоб улізло в торбинку, я подумки обмацувала свій душевний стан, як лікар хворий орган, — і змушена була визнати, що ніякого радісного збудження не почуваю й близько. Ба більше — що, як не дивно, відчула б полегкість, якби цю поїздку в останній хвилині довелося скасувати. (Тільки перед видавцем було б незручно — вони так довго й старанно готували цю книжку, і для них це теж перший візит іноземного автора по двохлітній паузі, та й книжка ж складна, збірка есеїстики сама себе не прорекламує... Так, все, годі цих безплідних прокрастинацій, подумай краще, яке взуття брати з собою!..)

Свій брак ентузіазму я приписала «травмі 2020 року». Тої весни перша хвиля локдауну «потопила» мені іншу перекладну книжку — американську збірку оповідань, також довго й старанно готовану до друку, і вже навіть анонсовану, було, *New York Times* серед «100 найочікуваніших перекладних книжок року» (з чим мене ще довго вітали в Києві перехожі на вулицях: доти в подібних списках українських авторів не згадувано!). Збірку було заплановано до виходу 27.04.2020, на той день планувався й мій приліт до Нью-Йорка, а далі бурхливий

чотиритижневий тур Сполученими Штатами, від Східного до Західного узбережжя й назад — з університетами, книгарнями й фестивалями, нанизаними по дорозі на одну шворку, як індіанське намисто. Процес низання було успішно завершено (видавництво найняло на те окрему піар-агенцію), квитки на літак куплено, навіть афіші з моїм задумливим писком подекуди надруковано, коли вдарила пандемія — і десь упродовж місяця ми з видавцями та піар-агенцією (цих мені було шкода найбільше!) безпорадно споглядали, як умирав мій тур — мов гасли одне по одному вікна в нічному домі (першими зачинились університети, відтак поскасовували публічні заходи книгарні, далі пішли вибачення від місцевих громад, і вже геть останнім капітулював нью-йоркський World Voices Festival — теж, мабуть, до кінця не міг змиритися з тим, скільки вкладеної праці йде на пси...). Книжка в свій день у США вийшла без мене, всі промоційні заходи «перейшли в онлайн» — і за кілька місяців я на власній шкурі пересвідчилася, що книжковий ринок, як і взагалі вся наша, зачата колись під сонцем Греції, п'ятитисячолітня культура, є дитям «агори» — тобто, як не крути, а таки живого людського спілкування, що його жодними, хай би якої високої роздільної здатності пікселями, гай-гай, не заступиш.

Звідтоді я при кожній okazji розповідала, як пандемія позбавила мене найдовшого в житті книжкового туру, і що я з того зрозуміла. Схоже (думала я, пакуючи валізку), в міжчасі я цю історію непомітно зробила, як каже наш Президент, «своєю фішкою», і тепер мені вже трохи жаль було з нею розлучатися: жаль, що й вона втрачає актуальність, стає минувиною — а я ж уже навчилася з нею жити! Нею гарно було розмахувати в дискусіях про підтримку книгарень, про дистанційне навчання, про зміни в культурі читання, спричинені переходом на цифру, що його так брутально прискорила пандемія, і нею ж я аргументувала друзям потребу створити книжковий клуб із прямою трансляцією (*«якщо нас позбавляють спілкування у великих залах, значить, треба переходити в формат чумних бенкетів!»*), — і ми той клуб таки створили, і цілий 2021 рік щомісяця сходилися «декамеронити» під стрім у ресторані в центрі Києва навіть на піках епідемії, і це були прекрасні вечори й незабутні розмови, на які підсіли по країні сотні людей, від Ужгорода до окупованого Росією Луганська, і яких же цікавих людей! — попри локдаун, нам вдалося зберегти живим відчуття культурної спільноти, останнє засідання клубу відбулося 16 лютого, в день, на який американська розвідка пообіцяла нам Путінове вторгнення, і ми почувалися трохи підхмеленими власною відвагою й підігрівом від